

УДК 636. 033.22/28.084. 085.2.11.7.

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.137.44>

РІСТ, РОЗВИТОК, ВИРОЩУВАННЯ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ НОВОЇ ПОПУЛЯЦІЇ БУКОВИНСЬКОГО ЗОНАЛЬНОГО ТИПУ М'ЯСНОГО КОМОЛОГО СИМЕНТАЛУ ХУДОБИ В ПЕРЕДГІРСЬКІЙ ЗОНІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ БУКОВИНИ

Калинка А.К. – к.с.-г.н.,

старший науковий співробітник,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

Лесик О.Б. – к.с.-г.н.,

старший науковий співробітник,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

Вдовиченко Ю.В. – д.с.-г.н., г.н.с., член кореспондент

Національної академії аграрних наук України,

Інститут розведення та генетики тварин імені М.В. Зубця

Стадницька О.І. – к.с.-г.н.,

старший науковий співробітник,

Інститут сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

Корх І.В. – к.с.-г.н.,

старший науковий співробітник,

Інститут тваринництва Національної академії аграрних наук України

В пропонованій статті висвітлено ріст, розвиток, вирощування та продуктивність нової популяції буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби для розведення та вирощування в базових господарствах суспільного сектору різних форм власності, яка добре акліматизувалася для різних кліматичних зон Карпат. Для цього в основу з виведення нового типу сименталу худоби в якому закладено класичний метод поглинального схрещування буковинського місцевого сименталу з бугаями – плідниками м'ясного комолого сименталу американської, канадської, австрійської та німецької селекції для розведення в зоні Карпат. За результатами проведених багаторічних селекційних досліджень виявлено, що відношення показників промірів висоти в холці, у спині та крижах при народженні до промірів у 18 – місячного віку, відповідно становить: глибина грудей – 65,2%, ширина в маклоках – 34,7, у кульшових зчленуваннях – 47,6. За результатами досліджень, які вказують, що проміри статей тіла мають значний зв'язок з живою масою теличок у ранньому віці, що пов'язані з м'ясними якістьями худоби та мали високий зв'язок між промірами напів обхвату заду, косої довжини заду, ширини в тазостегнових зчленуваннях, ширини в маклоках, обхвату грудей за лопатками, ширини та глибини грудей та живою масою. Встановлено, що при створенні продуктивних стад нового буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби де важливого значення приділялось формуванню вікової структури живої маси тваринами, як одному з важливіших факторів високої м'ясної продуктивності для зони Карпат. В новому типі сименталу жуйних в якому вдало поєднати успадкованість від материнських порід молочність, з високою енергією росту в усі фізіологічні періоди розвитку, вираженістю м'ясних форм, відмінними смаковими якістьями м'яса американської, канадської, австрійської та німецької селекції яка добра акліматизація до зони Карпат.

Ключові слова: порода, тип, популяція, продуктивність, екстер'єр.

Kalinka A.K., Lesyk O.B., Vdovichenko Yu.V., Stadnytska O.I., Korkh I.V. Growth, development, cultivation and productivity new populations of the Bukovina zonal type of meat komologo simmental livestock in the footland zone of the Carpathian region of Bukovina

The proposed article highlights the growth, development, breeding and productivity of a new population of the Bukovina zonal type of meat komologo simmental cattle for breeding and rearing in basic farms of the public sector of various forms of ownership, which is well acclimatized to different climatic zones of the Carpathians. For this, the basis for the breeding of a new type of Simmental cattle is based on the classical method of absorption crossing of the Bukovina local Simmental with Boogai – breeders of the meat komologo simmental of American, Canadian, Austrian and German selection for breeding in the Carpathian zone. According to the results of multi-year selection studies, it was found that the ratio of height measurements at the withers, back and sacrum at birth to measurements at 18 months of age, respectively, is: chest depth – 65,2%, width at the withers – 34,7, in hip joints – 47,6. According to the results of studies, which indicate that measurements of the sexes of the body have a significant relationship with the live weight of heifers at an early age, which are related to the meat qualities of the cattle and had a high relationship between the measurements of the half girth of the rump, the oblique length of the rump, width at the hip joints, width at the withers, girth of the chest behind the shoulder blades, width and depth of the chest and live weight. It was established that when creating productive herds of the new Bukovina zonal type of meat komologo simmental cattle, the formation of the age structure of the live mass of animals was of great importance, as one of the most important factors of high meat productivity for the Carpathian zone. In the new typical ruminant Simmental, in which it was possible to combine the inheritance from the mother breeds, milkiness, with high growth energy in all physiological periods of development, expressiveness of meat forms, excellent taste qualities of meat of American, Canadian, Austrian and German selection, what a good acclimatization to the zone Carpathians.

Key words: Breed, type, population, performance, exterior.

Постановка проблеми. Вперше представлено в реаліях війни, що на основі багаторічних селекційних матеріалів та господарської практики й теоретичних узагальнень селекційних процесів, щодо розведення та продуктивності створеної нової популяції буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби з впровадженням регіональної галузі м'ясного скотарства, яка започаткована вперше діючим та ведучим в Україні племінним заводом ДПДГ «Чернівецьке», що є актуальним в Карпатському регіоні Буковини [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Оскільки новоствореному сименталу жуйних – це є нова створювана популяція м'ясної худоби, яка виведена буковинськими науковцями селекціонерами, що зумовлено новою потребою м'ясної худоби, що є основною ціллю в зоні Українських Карпат [6–7, 9–10]. В цьому випадку де початковим та головним селекційним етапом для створення нової генерації м'ясного комолого сименталу жуйних де було завезення продуктивних м'ясних бугаїв-плідників симентальської м'ясної худоби зарубіжного походження та перетворення в новий тип сименталів для регіону Карпат.

Тому задумано власною розробленою схемою в якій передбачали на майбутнє з одержання продуктивних чистопородних тварин з питомою вагою спадковістю м'ясників до 75–80 відсотків для одержання спочатку напівкровних, потім тричверть кровних за батьківською м'ясною породою з розведенням останніх «в собі» і широким відтворенням нового зонального типу сименталів худоби для господарств зони Карпат [2–5].

Постановка завдання. Тому метою нашої запропонованої статті – ріст, розвиток, вирощування та м'ясна продуктивність бугайців створеної нової популяції буковинського зонального типу симентальської м'ясної комолого сименталу

худоби для базових та дочірніх господарств зони Карпат. Для цього при написання статті, послужили дані статистичної звітності, нормативні матеріали, дані власних наукових досліджень, літературні джерела, річні звіти зоотехніків – селекціонерів та племінний облік, який добре присутній та налагоджений в базових досліджуваних господарств з розведення нової популяції сименталу жуйних в Чернівецькій області. Так при визначенні оцінки екстер'єру, яку проводили окомірно та за промірами основних статей тіла з використанням прийнятих методів: зоотехнічні (визначення живої маси, промірів, індексів будови тіла, м'ясної продуктивності), економічні (витрати кормів, собівартість, виручка від реалізації, прибуток, рівень рентабельності), біометричні з визначенням середніх величин, їхні похибки та ступеня вірогідності.

З проведення багаторічної селекційної роботи в якій використано популяційний метод розведення м'ясної худоби за лініями, частоти прояву ознаки, її середні значення, типу успадкування, генетичної зумовленості, зміни структури популяції під дією відбору та умов середовища, що дозволяє реалізувати цінні господарські ознаки бугаїв – плідників м'ясного напрямку продуктивності різної селекції, що і використовується в даний час в м'ясних стадах нової генерації в даному підконтрольному регіоні України.

Тому в селекції було використанні два створені продуктивні генотипів з розведення за продуктивними лініями, що сприяє консолідації та систематики нового створюваного м'ясного типу худоби з метою регулювання спорідненості між жуйними, що здійснюється шляхом ротації ротацій ліній з прогнозуванням на майбутнє результатів селекції для зони Карпат. При проведенні тривалих селекційних досліджень з визначення генотипових параметрів за такими селекційними відборами, як мінливість, спадковість, повторюваність, кореляція, селекційний диференціал та ефект селекції, які необхідні для характеристики нової популяції м'ясних жуйних за кількісними ознаками, успішного проведення селекційно-племінної запланованої роботи з розведення м'ясної худоби, яка не розводиться в інших регіонах України [11].

Виклад основного матеріалу дослідження. В дослідженнях виявлено, що ефективність селекції з виведення нової популяції зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби за однією або декількома господарсько-корисними ознаками залежало від таких головних селекційно-генетичних параметрів, як мінливість, спадковість, повторюваність та кореляція між основними прийнятими важливими селекційними ознаками.

Для використаної методики де було включено розроблені регіональними науковцями основні селекційні принципи розведення: формування помісних нащадків, щоб задовольняли наші вимоги та відповідали комплексному показнику; закладка не менше семи споріднених груп (ліній) на початкових етапах створення зонального типу м'ясної худоби; розвиток продуктивних ліній за різними частками спадковості вихідного типу м'ясного комолого сименталу жуйних, яку передбачено одержати при створенні ліній в зональному типі в цілому; комплексна оцінка генотипових нових особливостей типу тварин з урахуванням господарсько корисних, якісних морфологічних (масть та комолість) та проведення заключної консолідації.

Отже розроблена найбільш приємна та науково-обґрунтована власна методика виведення унікального вперше в Україні створюваного нової популяції буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу жуйних, яка побудована на обґрунтуванні вибору вихідного нового м'ясного типу тварин.



Так розроблені вже власні цільові стандарти для створених двох продуктивних генотипів нової популяції м'ясних стад жуйних за основними господарське корисними ознаками м'ясних комолих сименталів худоби, які визначені з такими урахуваннями нових прийнятих вимог на селекційне досягнення в тваринництві.

Це дало в сьогоднішні економічно виправдані, що є створений вперше продуктивний з високою енергією росту в усіх періодах вирощування нова популяція буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу жуйних, якому немає аналогів в зоні Карпат та в Україні.

При подальшій селекційній роботі із новим зональним типом м'ясного комолого сименталу жуйних з різними створеними генотипами в якій орієнтувалися на цільовий розроблений стандарт (табл. 1).

Таблиця 1

Цільовий стандарт зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби

Показник	Місяці	Жива маса	
		Створені генотипи	
		(СКан.25/32С Ав.1/16 СНім.1/8 САМ.1/32)	СКан.3/4С Ав.1/16 СНім.1/8 САМ.1/16
Жива маса корів, кг	-	500-600	550-650
Телят при народженні, кг	-	31-33	32-35
Бугайців у віці, міс	8 міс.	265-2754	280-300
	12 міс.	380-400	400-420
	15 міс.	450-500	500-550
	18 міс.	550-600	600-650
Телиць у віці, міс.	8 міс.	230-250	250-280
	12 міс.	330-35-	350-380
	18 міс.	385-400	400-450
	18 міс.		480-530
	Показники м'ясної продуктивності:		
добові прирости, в період підсису	г	900-950	900-1000
після відлучення		950-з1000	1000-1200
маса туші,	кг	340-350	350-370
забійний вихід,	%	59-60	60-62
Витрати кормів на 1 кг приросту, к. од.	кг	6,8-7,6	6,5-7,1

При цьому особливу увагу нами було звергнуто на переваги та недоліки нового створеного симентальського зонального типу нової генерації тварин з його поєднанням з місцевою худобою та високою здатністю до акліматизації в лісостеповій, передгірській та гірській зонах Чернівецької області.

Це дало достатньою кількості помісних м'ясних телиць, яких отримано в результаті поглинального схрещування місцевої худоби з плідниками м'ясного комолого сименталу американської, канадської селекції, австрійсько та німецької селекції, що виявлено в створенні нових жуйних для зони Карпат.

В селекційній багаторічній роботі було головне вибір батьківських форм для використання в поглинальному схрещуванні при створенні на основі місцевої худоби нового типу м'ясної худоби з вираховуванням високої спеціалізації вітчизняних сименталів в м'ясному напрямку продуктивності, а також їх хороші акліматизаційні властивості в зоні їх розведення.

Отже ведучими регіональними селекціонерами та виробничниками, які вирішували важливе завдання з об'єднання в новому типі симентальської м'ясної худоби кращі, якісні ознаки вихідної породи жуйних, які мали насамперед, високу енергію росту в усі фізіологічні періоди розвитку, велику живу масу, невибагливість і витривалість, міцність, здатність добре нагулювати, схильність до нарощування масивної мускулатури, високий забійний вихід, повно м'ясність і не жирність туш в зоні Карпат (8).

В зв'язку з цим де головним завданням досліджень з розведення нового типу м'ясного комолого сименталу жуйних в яких було взято легкість отелення, добрі материнські якості, плодючість, довговічність, міцність конституції, спокійний норов, витривалість, добре використання грубих та культурних з пристосованістю до умов різних зон Карпат.

Цікавим в наших проведених селекційних дослідженнях є те, що створений тип конституції, яка зберігається в ряді всіх поколінь та зовнішні форми м'ясної худоби, що мають значний зв'язок з продуктивністю та оцінкою та підбором м'ясної худоби за особливостями їх тіла, що є давний дуже прийом для племінної роботи в регіональному м'ясному скотарстві Буковини.

Оскільки зв'язок екстер'єру та продуктивністю, що достатньо виражений в корів – первісток за першу генерацію нащадків і було проведено глибоке вивчення екстер'єру нової популяції м'ясного сименталу худоби в зоні Карпат.

Тому на майбутнє з основних селекційних промірів з обстежень поголів'я корів м'ясного комолого сименталу худоби на перспективу, що задовільно добре розвинену мускулатуру та кістяк, гармонійну будову тіла без істотних недоліків екстер'єру, що відповідають першого та вище комплексного класу.

В селекційній нашій роботі проведено обстеження м'ясних симентальських телиць різних генотипів худоби за загальною власною схемою проведення робіт, які мають більшу ширину в клубах, кульшових зчленуваннях, а також косу довжину заду та тулуба стрічкою, ніж корови місцевого буковинського сименталу комбінованого напрямку продуктивності (табл. 2).

Дослідженнями встановлено, що за селекційними показниками основних промірів нового типу сименталу, ріст різних статей тіла в процесі постнатального онтогенезу, які теж відрізняються не рівномірністю, а саме най інтенсивніше ростуть у висоту.

За результатами проведених досліджень виявлено, що відношення показників промірів висоти в холці, у спині та крижах при народженні до промірів у 18-міс. віку, відповідно становить: глибина грудей – 65,2%, ширина в маклоках – 34,7, у кульшових зчленуваннях – 47,6.

Таблиця 2

Проміри ремонтних симентальських м'ясних комолих телиць (n=8)

Вік телиць, міс.	Висота в				Ширина			Коса довжина			обхват	
	холці	спині	крижах	глибина грудей	грудей за лопатками	в клубках	культових зчленуваннях	тулуба (палкою)	тулуба (стрічкою)	заду	грудей за лопатками	п'ясті
Генотип (СКан.25/32Сав.1/16СНім.1/8 САМ.1/32)												
1	72,4	74,7	76,7	28,8	19,9	18,6	23,5	69,2	72,7	21,3	80,8	13,7
3	85,2	86,5	88,4	36,4	21,8	22,5	26,0	76,9	91,4	26,3	94,0	14,5
9	100,9	101,1	99,2	46,3	28,5	32,3	32,6	103,2	122,4	35,1	124,1	15,6
12	103,9	106,5	110,2	45,2	35,7	35,4	34,5	108,6	119,7	37,3	134,2	16,5
15	124,3	118,4	122,8	54,1	35,6	44,5	41,5	135,3	151,2	46,9	155,2	18,3
18	129,4	130,5	135,2	65,2	39,4	34,7	47,6	162,0	186,3	53,7	121,6	19,3
Генотип СКан.3/4Сав.1/16СНім 1/8 САМ.1/16												
1	74,4	76,7	78,7	30,8	21,9	20,6	25,5	71,2	74,7	23,3	82,8	15,7
3	87,2	86,8	94,4	38,4	23,8	24,5	28,0	78,9	93,4	28,3	96,0	16,5
9	102,9	103,1	101,2	48,3	30,5	34	34,6	105,2	124,4	37,1	126,1	17,6
12	105,9	108,5	112,2	47,2	37,7	37	36,5	110,6	121,7	39,3	136,2	18,5
15	126,3	120,4	124,8	56,1	37,6	46,5	43,5	137,3	153,2	48,9	157,2	20,3
18	131,4	132,5	137,2	67,2	41,4	36,7	49,6	164,0	188,3	55,7	123,6	21,3

Таким чином встановлено значні зв'язки розмірів статей тіла з живою масою жуйних у двох створених генотипах в племінних заводах з розведення нової популяції комолих сименталів в зоні Карпат.

Доведено, що між зовнішніми формами телиць, їх екстер'єром та м'ясною продуктивністю існує взаємозв'язок де було проведено оцінку екстер'єру та м'ясних форм м'ясного молодняка, яка супроводжувалася визначенням промірів статей тіла.

Отже великою мірою, щодо основних селекційно – планових промірів тіла статей екстер'єру дорослих корів м'ясної симентальської худоби за віком в діючому м'ясному племінному стаді ДП ДГ «Чернівецьке» (табл. 3).

В проведених дослідженнях визначено, що форми будови тіла молодняка, особливо широтні показники та масть, як правило, успадковуються від батьків бугаїв -плідників в яких чітко виражені ознаки батьківської породи худоби, а при порівнянні з ровесниками материнської породи помісі мали краще розвинені груди, спину, попереk та задню третину тулуба та мали широкій та глибший тулуб, ніж ровесники в минулому симентальської худоби на Буковині.

Таблиця 3

Основні проміри статей екстер'єру корів різних генотипів по лактаціях (см)

Проміри	Лактації					
	Перша лактація (n=27)		Друга лактація (n=34)		Третя і старша лактація (n=99)	
	Створені генотипи					
	СКан.25/32САв.1/16 СНім1/8 САМ.1/32	СКан.3/ 4САв.1/16СНім.1/8 САМ.1/16	СКан.25/32САв.1/16 СНім.1/8 САМ.1/32	СКан.3/4САв.1/16 СНім.1/8 САМ.1/16	СКан.25/32САв.1/1 СНім.1/8 САМ.1/32	СКан.3/ 4САв.1/16СНім.1/8 САМ.1/16
Висота в холці	128,0	131,2,	132,2	133,0	134,1	135,7
Висота в спині	128,0	130,5	131,8	132,7	133,5	136,8
Висота в крижах	133,6	135,6	137,0	138,6	138,7	140,3
Ширина грудей	37,5	38,8	40,5	44,7	49,2	51,5
Глибина грудей	65,6	66,7	68,7	68,5	69,5	71,5
Довжина тулуба	152,5	152,6	159,0	161,5	163,3	166,3
Коса довжина тулуба стрічкою	173,3	175,3	181,2	182,5	184,2	186,2
Обхват грудей	175,5	176,6	183,5	187,5	190,5	191,5
Обхват п'ястка	19,6	19,3	19,7	20,5	20,5	21,0
Коса довжина заду	51,4	52,2	54,9	55,0	56,0	58,2
Ширина заду у суглобах	45,7	46,7	51,0	53,0	54,0	56,8

Так за результатами досліджень, які вказують, що проміри статей тіла мають значний зв'язок з живою масою теличок у ранньому віці, що пов'язані з м'ясними якостями худоби та мали високий зв'язок між промірами напів обхвату заду, косої довжини заду, ширини в тазостегнових зчленуваннях, ширини в маклоках, обхвату грудей за лопатками, ширини та глибини грудей та живою масою. З відси видно, що при селекційному аналізі селекційних показників промірів статей тіла, який свідчить про те, що телиці нової генерції тварин, які отримані від поглинального схрещування корів нового типу симентальської породи з бугаями американської та австрійської селекції мали більш широкий та глибокий тулуб порівняно з ровесниками материнської породи м'ясної худоби.

Оскільки при створенні продуктивних м'ясних стад нового буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби де важливого значення приділяли формуванню вікової структури живої маси тваринами, як одному з важливіших факторів високої м'ясної продуктивності для зони Карпат. Тому оптимальною живою масою в корів-первісток нового типу сименталу худоби повинні мати: 455–480 кг (I розтел), 525–535 кг (II розтел) та 565–575 кг (III розтел), що й було доведено в базових та дочірніх діючих м'ясних стадах.

Проведено нами аналіз з параметрів продуктивності різних створених генотипів комолого сименталу худоби при вирощуванні ремонтних телиць, які незначно

відхилялися від оптимальних показників, що потребує поступових змін живої маси ремонтних телиць згідно інтенсивних технологій вирощування в парувальний період на рівні 420–450 кг (табл. 4).

Таблиця 4

Параметри росту і розвитку ремонтних м'ясних телиць

Показники	Періоди вирощування				
	6 міс.	7 міс.	12 міс	15 міс.	18 міс.
Створені нові генотипи					
(СКан.25/32САв.1/16СНім.1/8 САМ.1/32					
Жива маса, кг	215	230	320	335	415
Добовий приріст, г	1000	950	889	745	770
СКан.3/4САв.1/16СНім. 1/8 САМ.1/16					
Жива маса, кг	220	235	330	350	425
Добовий приріст, г	1050	980	950	850	800

Для успішного розвитку нового м'ясного сименталу худоби для якого необхідно племінні тварини, як активна частина популяції, які розміщуються в базових дочірніх господарствах, що вдало поєднують успадкованість від материнських порід молочність, з високою енергією росту в усі фізіологічні періоди розвитку, вираженістю м'ясних форм, відмінними смаковими якостями м'яса американської, канадської, австрійської та німецької селекції яка добра акліматизація до зони Карпат. Отже бугаї – плідники нового типу м'ясного комолого сименталу худоби нової генерації, які характеризуються міцним типом конституції, мають дуже привабливий зовнішній вигляд, у них майже пропорційне розвинені всі частини тіла, висока продуктивність і відтворювальна здатність. За типом нервової системи тварини, які відносяться до флегматичного м'ясних жуйних.

Таким чином сучасна власна племінна база буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби представлена 1 – племінним заводом та 9 дочірніми господарствами з поголів'ям 1550 голів в тому числі 635 корів, від усієї чисельності поголів'я 82 відсотка, які розводять на Буковині. Провідну роль у виведенні та удосконаленні нової м'ясної худоби відіграють такі господарства: ДПДГ «Чернівецьке» (160 корів), ПП «М'ясо Буковини» (35 корів), ФГ «Пережиряну (15 корів), ФГ «Іванківці» (135 корів), СВК «Зоря» (35 корів) та ФГ «Котилеве» (35 корів) Чернівецької області.



В сьогоднішні при розв'язання м'ясної проблеми в умовах економічної реформи та переходу до ринкових відносин, що потребує не лише вдосконалення системи виробництва дешевої яловичини в молочному скотарстві, а й розвитку регіональної нової галузі – спеціалізованого м'ясного скотарства в зоні Карпат.

Тому основною метою регіональної нової створення дешевої галузі в області є розвиток м'ясного скотарства з розведення буковинської популяції м'ясних комолих сименталів зонального типу худоби, яка буде основним джерелом виробництва дешевої яловичини в зоні Карпат.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі на майбутнє завдання:

1. Консолідувати стадо з розведення м'ясного комолого сименталу худоби нової популяції в діючому племінному заводі ДПДГ «Чернівецьке»;

а). збільшити в племінному господарстві до 200 корів продуктивного племінного стада м'ясних комолих сименталів шляхом поглинального схрещування кращих генотипів різних ліній та селекції.

2. Довести до 10 базових дочірніх господарств в Чернівецькій області з розведення нового типу комолого сименталу худоби.

3. Створення вперше м'ясного скотарства з розведення м'ясних комолих сименталів буковинського зонального типу худоби в гірській зоні Чернівецької області за прогресивною новою технологією м'ясного скотарства.

Для підтримання найбільш нового створюваного буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби, для якої потрібна власна селекційно-племінна база, яка на перспективу, що вимагає розробки нових методів консолідації та розвитку якісних ознак, які характерних для зони Карпат.

Оскільки для завершеного удосконалення продуктивної створеної м'ясної худоби в напрямі підвищення конституційної міцності, м'ясної продуктивності в поєднанні з високими відтворювальними властивостями, технологічністю, стійкістю до захворювань в умовах ринку, що є ціллю для регіону Карпат. Так для базових та дочірніх господарств в яких необхідно застосувати чистопорідне розведення за лініями в напрямі підвищення м'ясної продуктивності, енергії росту молодняка та оплати корму, збільшення живої маси телят при народженні та відлученні, покращення відтворювальної здатності та ведення селекції на виражену природну комолість худоби.

З цією метою більш широко використовувати родоначальників бугаїв Фореста 0899, Івора 1001 – лінії Ахіллеса 369, Мікрона 3981 та Майора 1351 – лінії Абрикотта 58311, Аполон 1843, Маскіт 1822, Світязь 1865, Антрацит 1868, Екстер'єр 4865, Кабан 1856 – лінії Сигнала 120, Хмурий 9967 – лінії Зелотта 016040491 та інші, що забезпечувало отримання добових приростів 900–950 г при затратах корму за весь цикл вирощування 7,1–7,5 к. од. в умовах різних кліматичних зонах регіону Карпат. На кінцевому етапі створення нової популяції буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби в напрямку продуктивності в якій будуть проводитися цінні господарсько – корисні ознаки тварин бажаного типу, які консолідується на основі лінійного розведення та пристосованості для різних зон Карпат.

Так в цей виробничий період буде відбувається перехід від схрещування до класичного розведення «в собі»; завершується доведення кількості тварин до необхідної кількості для селекційного досягнення в тваринництві. У період розведення помісей «в собі» племінна робота, яка буде спрямована на отримання та розмноження худоби з високими показниками м'ясної продуктивності, які стійко передають свої корисні ознаки нащадкам.

Тому основними селекційними важливими ознаками на даному етапі роботи в дочірніх основних базових діючих господарствах Буковини, за якими слід проводити добір тварин є: природня комолість, маса новонароджених телят і пов'язана з цим легкість отелень, молочність корів і збереження нащадків та інтенсивності росту. Так при збільшенні поголів'я м'ясного комолого сименталу худоби в базових діючих та дочірніх господарствах, яке буде систематично удосконалюватися якісні показники, що відповідають вимогам розробленого нового стандарту, який розрахований на перспективу та на розведення даних тварин в зоні Карпат.

В зв'язку з цим ефективність селекції на майбутнє буде залежати від того, наскільки обрані нові тварини нової популяції вплинуть на удосконалення наступних поколінь де поряд із штучним доббором, у зональному типові симентальських м'ясних стадах в яких має місце й природний, який спрямований на збереження створеного виду та мають перевагу ті тварини, які краще виживають в умовах регіону Карпат.

Досліджено, що новий тип м'ясної худоби, як правило, міцної конституції з високою репродуктивною здатністю, за сукупністю продуктивних ознак наближених до популяційної середньої та є стійкими до змін середовища і в таких умовах перевагу в яких мають нащадки з середньою продуктивністю для розведення в зоні Карпат. Для того, щоб цілеспрямовано вести на високому селекційному селекційно – племінну роботу по дальшому якісному поліпшенню худоби, науковці та спеціалісти тваринники базових племінних господарств, які ведуть правильно роз приділення м'ясних стад на групи та в першу чергу створювання за рахунок кращої частини поголів'я племінної групи жуйних в даному регіоні Карпат.

На заключному етапі створення сименталу нової генерації в якого буде проводитися цінні господарсько – корисні ознаки тварин бажаної конституції, які консолідується на основі лінійного розведення з переходом від схрещування до розведення «в собі» та завершується доведення кількості тварин до необхідної для апробації буковинського зонального комолого типу симентальської м'ясної худоби пристосованого для умов різних передгірської зон Карпат. У період розведення помісей з м'ясним комолим сименталом худоби нової генерації «в собі» племінна робота буде спрямована на отримання та розведення м'ясних жуйних з високими показниками м'ясної продуктивності.

Отже ефективність проведеної селекційної роботи з новим зональним типом сименталом худоби, який залежить від того, наскільки вибрані тварини, які вплинуть на удосконалення наступних поколінь. При цьому поряд із штучним доббором, у стадах має місце й природний, який спрямований на збереження даного виду. Тут мають перевагу ті жуйні, які краще виживають в умовах навколишнього середовища та, як правило, міцної конституції з високою репродуктивною здатністю та добре адаптувалися до зони Карпат.

Тому селекція в м'ясних стадах комолих сименталів жуйних, яка буде направлена на підвищення м'ясної продуктивності, створення тварин з високою енергією росту (добові прирости до 1200–1500 г) з перевищеним коефіцієнтом використання кормів особливо грубих, соковитих і природніх та культурних пасовищних зони Карпат.

Так успішна реалізація селекційної розробленої регіональної програми, яка дасть змогу отримати якісно нових тварин, що перевершать аналогів усіх вихідних порід в Західному регіоні України, а за деякими (плодючість, коефіцієнт м'ясності), які будуть відповідати світовим стандартам.



Таким чином наведені в статті результати селекційно – племінної роботи, які надалі дадуть змогу проводити ефективний підбір в м'ясних симентальських стадах, спрямований на консолідацію та формуванню бажаних господарсько-корисних ознак сименталу худоби для розведення в зоні Карпат.

Висновки. Дослідженнями вперше встановлено, що створений новий продуктивний зональний тип м'ясного комолого сименталу худоби, якого отримано від плідників симентальської м'ясної породи худоби різної селекції, які мають чіткі ознаки батьківської породи, які при порівнянні з ровесниками материнської породи краще розвинені груди, спина, попереk та задня частина тулуба при розведенні в зоні Карпати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Господарсько-біологічні особливості худоби м'ясного сименталу нової популяції в Карпатському регіоні України. Під ред. Калинка А. К. *Науковий бюлетень*. ТОВ «Нілан- ЛТД», 2018. 176 с.

2. Kalinka Andriy, Lesyk Oksana. FEEDING OF CATTLE OF DIFFERENT GENOTYPES OF THE NEW POPULATION OF THE BUKOVINA ZONAL TYPE OF MEAT KOMOLOGO SIMMENTAL CATTLE AT AN AVERAGE LEVEL OF FEEDING IN THE CONDITIONS OF THE FOOTHILLS OF THE BUKOVINA REGION. The scientific paradigm in the context of technological development and social change : Scientific monograph. Part 2. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. С. 100–118.

3. Kalynka A.K., Prylipko T. M., Korkh I.V. DEVELOP RECIPES FOR RATIONS FOR SUCKLING YOUNG OF MEAT COMOLA SIMMENTAL IN THE STALL PERIOD OF CULTIVATION IN THE WESTERN CARPATHIANS. MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES. *Modern engineering and innovative technologies»* (Німеччина, Copernicus, GScholar), Issue №21 Part 1. June 2022. С. 37–44.

4. Kalynka A. K., Lesyk O. B., Tomasz L.V., Prylipko T. M. GROWING AND PRODUCTIVITY OF FEEDING BULLS OF DIFFERENT BREEDS AND THEIR BRIDGE AT THE AVERAGE LEVEL OF FEEDING IN THE CONDITIONS OF THE REGION OF SUFFERING. *Modern engineering and innovative technologies»* (Німеччина, Copernicus, GScholar), Issue №21. Part 1. June 2022. С. 69–77.

5. Kalynka A.K. Prylipko T. M. Kazmiruk L.V., Shpak L.V. BREEDING OF A NEW TYPE OF SIMMENTAL BEEF CATTLE IN THE CARPATHIAN REGION OF UKRAINE. *Modern engineering and innovative technologies»* (Німеччина, Copernicus, GScholar) Issue №13. Part 3. May 2022. С. 43–65.

6. Калинка А.К., Лесик О.Б. Нова популяція м'ясних сименталів у різних кліматичних зонах Українських Карпат. *Таврійський науковий вісник. Сільськогосподарські науки*. Херсон. 2021. Вип. № 117. С. 201–211.

7. Калинка А.К. Формування селекційних стад нової популяції буковинського зонального типу м'ясного сименталу худоби в умовах Карпатського регіону України. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки* Херсон. 2021. Вип. № 117. С. 211–222.

8. Криворучко Ю.І. М'ясна продуктивність телиць різних генотипів створюваної української симентальської м'ясної породи. *Тваринництво України*. 2002. № 6. С. 23–24.

9. Новини науки: до 20-річчя галузі м'ясного скотарства на Буковині : зб. наук. праць «ЛОГОС» з матеріалами наук. – практ. конф., 16 грудня, 2019 р. під наук. ред. А.К. Калинки. Чернівці : ГО «Європейська наукова платформа», 2019. 226 с.

10. Новини науки: до 20-річчя розведення нової популяції м'ясного сименталу на Буковині. Зб. наук. праць «ЛОГОС» за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. (10 серпня, 2019 р. м. Чернівці). Під ред. А.К. Калинки. Чернівці. ГО «Європейська наукова платформа». 2019. 110 с.

11. Шкурин Г.Т. Економічна ефективність вирощування комолих і рогатих бичків симентальської м'ясної породи. *Тваринництво України*. 1998. № 7. С. 28–29.